

NB! Det er nytt fra fakultetet at vi publiserer dette dokumentet.

Alle dokumenter i forbindelse med den nye prøveordningen vil bli vurdert underveis, og eventuelt revidert på slutten av semesteret.

VEILEDNING: LØSNING AV PRAKTIKUM OG TEORETISKE OPPGAVER

I. INNLEDNING

Denne veiledningen skal gi deg som "ny" jusstudent noen råd om hvordan du bør gå frem når du skal skrive praktikum og teoretisk oppgave som øvingsoppgaver (kurs- og fakultetsoppgaver) og til eksamen.

Veiledningen tar ikke sikte på å "autorisere" en spesiell fremgangsmåte eller oppgaveteknikk. Det skyldes at fremgangsmåten og teknikken i stor grad er avhengig av den konkrete oppgaveteksten og dennes problemstillinger. Veiledningen forsøker derimot å gi enkelte råd som erfaringsmessig viser seg velbegrunnede ved løsning av en "typisk" praktikum eller en "typisk" teoretisk oppgave. Dette er altså ikke en mal du "må" følge, men innspill du bør tenke på og ta i betraktning når du løser en konkret oppgave.

Formålet med veiledningen er at den skal gi råd som kan brukes både ved løsning av øvingsoppgaver (kurs- og fakultetsoppgaver) og på eksamen. Eksamen vil være en ny og uvant situasjon for deg og for de fleste vil det være en utfordring, bare fordi man ikke vet hva man går til.

Den eneste måten du kan forberede deg til eksamen på, foruten å lese og studere emnene, er å trene på oppgaveskrivning. Betydningen av oppgaveskrivning kan faktisk ikke overvurderes. Det innebærer at du bør skrive en del øvingsoppgaver "på eksamensvilkår", slik at du kan komme så tett som mulig på selve eksamenssituasjonen under øvingen. Enkelte av innspillene nedenfor vil kunne gi deg veiledning om hvordan du kan og bør gå frem for å få det til.

II. VEILEDNING OM PRAKTIKUMSLØSNING

(i) Hvordan går du løs på oppgaven etter at den er delt ut?

- Les oppgaveteksten nøye.
- Skriver du oppgaveteksten (spørsmålene) ned som overskrift i besvarelsen din, må du gjøre det ordrett og fullstendig- ikke omskriv oppgaveteksten i " eget språk" og ikke forkort den.
- Bruk et kladdark der du i stikkords form skriver ned assosiasjonene du får når du leser oppgaveteksten. Strek under eller marker ord i selve oppgaveteksten som du oppfatter som spesielt viktige når det gjelder oppgavens problemstillinger. I nedtegningene på kladdarket kan du

eventuelt supplere med nye assosiasjoner du får når du leser oppgaveteksten på nytt – den må leses flere ganger, helt eller delvis. Det kan være fornuftig å lese teksten helt eller delvis også etter at du har startet drøftelsen, for å kontrollere løpende at du holder deg innenfor oppgaven og ikke ser bort fra vesentlig faktainformasjon.

- Oppgaveteksten vil som regel oppstille konkrete spørsmål. Du må ta stilling til om spørsmålet utgjør en juridisk problemstilling i seg selv eller om du selv må identifisere ("finne") problemstillingen. Problemstillingen er det juridiske spørsmålet du skal løse, basert på faktumbeskrivelsen i oppgaveteksten. Den første setningen i en rettslig problemstilling kan nesten alltid formuleres slik: "Spørsmålet er om ...". Eventuelt: Det første spørsmålet er om ..."
- Du må være trygg på at du har klart å identifisere ("finne") problemstillingen før du starter drøftelsen. Se nedenfor om drøftelsen.
- Etter å ha identifisert problemstillingen og skrevet ned de første assosiasjonene på kladdarket, må du systematisere og strukturere besvarelsen. Det er en prosess som dels skjer på kladdarket og som dels skjer i ditt hode. Noen detaljert, skriftlig disposisjon er likevel sjelden nødvendig eller fornuftig å bruke tid på når det gjelder praktikum.
- Du må ha tenkt gjennom hvordan du skal systematisere fremstillingen før du starter skrivingen, likevel slik at for mye grubling vedrørende systematisering ikke er å anbefale. Grunnen er at du bør komme i gang med skrivingen relativt raskt, fordi det nesten alltid vil oppstå et tidsproblem under eksamen. Det er også tale om å "finne flyten".
- Den første praktikumen du skriver som øvingsoppgave (kurs- eller fakultetsoppgaver) kan du gjerne løse med litteratur og andre rettskilder ved siden av deg og du trenger ikke å skrive oppgaven på eksamenstid. Husk likevel på at oppgaveskriving er den eneste eksamenstreningen du får. Derfor kan det være fornuftig å løse øvingsoppgavene – når du nærmer deg eksamen – uten bruk av hjelpemidler og på eksamenstid. Det vil kunne motvirke eksamensangst og skrivesperre på eksamen at situasjonen på eksamen ikke er "ny" for deg, men lik noe du har håndtert før.
- Det er viktig at du får en "rytme" i skrivingen. Forsøk og skriv fortløpende uten å ta for lange pauser. Pass på at du ikke blir sittende for lenge og file på ord og uttrykk. Det kan føre til at du ikke får vist alt hva du kan og/eller til tidsbrist. Bruk heller tiden du eventuelt har igjen når du har skrevet gjennom oppgaven til å rette på språk og formuleringer. Rådene i dette kulepunktet gjelder både når du skriver øvingsoppgaver og på eksamen.

(ii) Krav til gode oppgavesvar

- Når du har identifisert problemstillingene, bør du finne frem til det *krav* Peder Ås fremmer. Hva er kravet? Hevning? Erstatning? Begge deler?
- Deretter må du identifisere det *rettslige grunnlaget* som Peder bygger sitt krav på (en bestemt lovregel, en dom fra Høyesterett, alminnelige juridiske prinsipper mv). En identifisering av rettsgrunnlag er nødvendig

for å kunne gjennomføre en drøftelse pro/contra, se nedenfor om drøftelsen.

- Du bør også identifisere den *innsigelse* den annen part – Lars Holm – gjør gjeldende mot kravet fra Peder Ås. Det gjør det lettere å finne frem til argumenter som kan gjøres gjeldende fra Holms side mot Ås sitt krav i drøftelsen som senere kommer. Innsigelsen(e) kan være gitt i oppgaveteksten, som f eks der Peder Ås krever hevning og Lars Holm innvender at det ikke foreligger mangel, og subsidiært, at en eventuell mangel i alle fall ikke er vesentlig (vesentlig mangel er et krav for hevning etter jussens alminnelige regler). Men det kan også være at oppgaveteksten ikke har formulert noen innsigelse, men kun sier at Lars Holm "avviste kravet" eller lignende. Du behøver ikke skrive inn innsigelsen i besvarelsen din. Det viktige er at du tvinger deg til å tenke hva innsigelsen(e) går ut på og eventuelt noterer den eller dem på kladdemarket. Dermed har du – ved å identifisere krav, rettsgrunnlag og innsigelse - fått oversikt og lagt grunnlag for drøftelsen.
- Det neste trinnet er *drøftelsen*. En juridisk drøftelse er en argumentasjon pro/contra. Du må bestrebe deg på å få frem alle de saklige argumentene pro/contra. Tenk deg gjerne at du er advokat for begge partene, først den ene og så den andre. Ta utgangspunkt i de relevante rettskildene (rettsgrunnlagene, se foran) og bestreb deg på å få til en analyse. Det er sjelden at alle argumenter trekker i én retning – det forutsetter at problemstillingen har en ganske så opplagt løsning, noe som sjelden er tilfellet i en praktikum, i alle fall når det gjelder dennes hovedproblemstilling(er).
- Løsninger på juridiske spørsmål vil ofte være "rimelige". Du bør derfor – som en slags "test" – stille deg selv spørsmål om den argumentasjonen du fører og den konklusjon du kommer til er rimelig. Dette er ment som en kontroll for deg selv på at du har fått frem alle, eller i det minste tilstrekkelig, med argumenter pro/contra.
- Pass på harmonien i drøftelsen pro/contra, herunder at du hele tiden forholder deg direkte til problemstillingen og ikke drøfter en annen problemstilling enn du har definert som den relevante, eller flere problemstillinger samtidig. Det er viktig å kunne sondre mellom de ulike problemstillingene og drøfte dem hver for seg, slik også med underproblemstillinger.
- *Konklusjonen* skal være helt kort, f eks: "Peder Ås gis medhold". Eller: "Peder kan heve". Du kan gjerne operere med delkonklusjoner, dersom oppgaven legger opp til det. F eks: Delkonklusjon: "Det foreligger mangel". Deretter drøfter du om mangelen er "vesentlig". Delkonklusjon: "Det foreligger vesentlig mangel". Hovedkonklusjon: "Peder kan heve", evt "Peder gis medhold" (underforstått i hevningskravet). Om du bruker ordet "konklusjon" eller om du konkluderer uten å bruke ordet er

likegyldig, bare det fremgår klart at du konkluderer. Marker det gjerne ved avsnitt som skiller konklusjonen fra drøftelsen.

- Det er full anledning å gi uttrykk for tvil før du inntar konklusjonen. Da skriver du det i drøftelsen før konklusjonen. Konklusjonen i seg selv bør være så entydig som mulig, jfr foran. Du bør ikke angi at konklusjonen er inntatt under tvil, hvis det ikke virkelig er tilfellet. Av og til er rettsspørsmålet lite tvilsomt og konklusjonen derfor klar. Da tar det seg dårlig ut hvis du har sagt at konklusjonen er tvilsom.
- Ikke sitér fra faktum i oppgaveteksten, med mindre det er noe helt spesielt du ønsker å fremheve. Ikke sitér lovtekst i større grad enn nødvendig. Eksempel: Ikke siter en hel lovparagraf eller et helt ledd i en lovparagraf, men sitér gjerne det relevante ordet eller formuleringen: Spørsmålet er om mangelen er "vesentlig", jfr kjl § ....
- Om du skal foreta såkalt *subsidiær drøftelse* må vurderes konkret. Det betyr at du eventuelt drøfter en problemstilling (subsidiært) med det motsatte (eller et annet) utgangspunkt enn det som naturlig følger av den konklusjonen du har kommet til i drøftelsen foran (den prinsipale). Hvis svaret på den prinsipale drøftelsen er sikkert eller rimelig opplagt, skal du som tommelfingerregel ikke drøfte subsidiært. Til eksamen tidlig i studiet er det sjelden nødvendig å drøfte subsidiært, fordi oppgavegiver har formulert alle de spørsmålene (problemstillingene) du skal behandle og besvare (Spørsmål 1, Spørsmål 2 osv).
- Du skal skrive en juridisk betenkning, ikke en dom. Det betyr at du skal drøfte alle problemstillingene oppgaven reiser på en fullstendig måte. Hvis du f eks kommer til at det er reklamert for sent og at kjøperen derfor ikke kan gjøre gjeldende et mangelskrav, må du likevel drøfte om det foreligger mangel, og om den er vesentlig, dersom oppgavens krav f eks er hevning.
- Ikke legg ut i bredden om teoretiske juridiske spørsmål i en praktikum (Som det heter: Ikke "teoretiser"). Men du skal likevel ikke være redd for å vise at du har gode kunnskaper i den konkrete drøftelsen du foretar. Du må derfor gjerne bruke dine teoretiske kunnskaper og selvsagt vise til rettsregler, rettsprinsipper og dommer som er relevante for drøftelsen.
- Hvis du gjør bruk av en dom i drøftelsen, skal du ikke referere faktum fra dommen mer enn eventuelt helt stikkordsmessig for å få frem problemstillingen. Det er dommens sentrale begrunnelse og resultat som er det sentrale.
- Ikke skriv lange setninger.
- Bruk avsnitt for å markere at du går fra en problemstilling til en annen. Ikke bruk avsnitt i en sammenhengende drøftelse; det er kun for å

markere en "overgang" til en ny problemstilling, eventuelt en underproblemstilling.

- Skriv hele setninger med subjekt og predikat. "Jeg går nå over til" osv, ikke: "Går nå over til .. osv. Telegramstil gir et svært dårlig inntrykk og kan gi karaktertrekk.
- Det tar seg ikke ut med rettskrivningsfeil. Det kan gi karaktertrekk. Når du er ferdig jurist, krever arbeidsgiveren din eller klienten at du er i stand til å skrive korrekt norsk. Av den grunn vil også sensor legge vekt på det.
- Forsøk å formulere deg så presist som mulig. Bak en uklar formulering ligger som regel en uklar tanke.
- Når du henviser til dommer, kan det gjøres på litt forskjellig måte. Er det en dom i domssamlingen du kan ha med til eksamen, kan du referere til dommen med nøyaktig henvisning til Norsk Retstidend, f eks Rt 2012 s 1015. Alternativt kan du nevne dommens "kallenavn"/"kjælenavn", om den har oppnådd et slikt navn, f eks "Stigedommen". Står dommen ikke i domssamlingen, må du ikke henviser presist til årstall og side i Norsk Retstidend. Du må ikke bruke tiden til å pugge slike henvisninger. Si heller: "Jeg viser til "Stigedommen", eventuelt; "Jeg viser til Stigedommen fra 1970-tallet".

III. VEILEDNING OM SKRIVNING AV TEORIOPPGAVER OG LIGNENDE OPPGAVETYPEN

- Les oppgaveteksten nøye.
- Skriv oppgaveteksten ordrett og fullstendig inn i besvarelsen din før drøftelsen starter.
- Bruk et kladdeark der du disponerer oppgaven. I en praktikumsoppgave hvor spørsmålene er stilt konkret trengs det som regel ikke noen egentlig disposisjon ut over en systematisering av stoffet på et kladdeark eller i ditt hode, men i en teorioppgave, der oppgaveteksten gjerne er kort og ikke selv gir noen veiledning om ordningen av stoffet, er det som regel nødvendig med en disposisjon i punkter på et kladdeark. (Blir du ikke ferdig innen eksamenstiden, er det mulig å legge ved disposisjonen).
- Gjør deg opp en oppfatning om hva som er det sentrale i oppgavens spørsmål. Er det en fremstilling av vilkårene i en lovtekst, eventuelt rettsregel? Eller er det en fremstilling av hensynene bak et rettsprinsipp eller en rettsregel? Eller er det spørsmål om begge deler?
- Dreier oppgaven seg om tolkningen av en lovtekst eller et avtalevilkår, må du trekke på det du har av kunnskaper om lovtolkning, eventuelt avtaletolkning. Bruk gjerne eksempler.
- De fleste teoretiske oppgaver bør ha en (1) Innledning og en (2) Analysedel (Drøftelse). Noen ganger kan det være naturlig å supplere med en del (3) Vurdering.

- I innledningen er det som regel sentralt å plassere oppgavens tema (rettslig plassering). Dette kan bildemessig skje i en "trakt", der du resonnerer og argumenter fra det generelle mot det spesielle (oppgavens tema). Oppgaven lyder f eks: "Hevning ved forsinkelse fra selgerens side". Oppgaven kan starte slik: "Hevning er en kontraktsbruddssanksjon som kan få anvendelse ved brudd på de fleste kontraktsforpliktelser, forutsatt at vilkårene for dette er oppfylt. Hevningsbeføyelsen gir derfor uttrykk for et alminnelig kontraktsrettslig prinsipp. Hevning kan i kjøpsretten være aktuelt både ved kontraktsbrudd fra kjøpers og selgers side. I denne oppgaven skal jeg kun behandle reglene om kjøperens hevningsrett ved mislighold fra selgerens side. Oppgaven behandler ikke hevning ved mangler, men gjelder kun hevning ved forsinkelse. Forsinkelse innebærer i denne sammenheng både total ikke-oppfyllelse og for sen levering".
- I den innledende delen må du også redegjøre for det formelle rettsgrunnlaget for den rettsregel eller det prinsipp du fremstiller, f eks at det er lovregel X eller et uskrevet rettsprinsipp Y, eventuelt at rettsregelen eller prinsippet har sin rettslige forankring i rettspraksis.
- Krever oppgaven at du fremstiller vilkårene i en rettsregel de lege lata (slik gjeldende rett er), bør du ta for deg vilkår for vilkår (i en naturlig rekkefølge). Du må ikke blande fremstillingen av vilkårene med betraktninger de lege ferenda (hvordan du mener gjeldende rett bør være).
- Selv om oppgaven ikke spør om det, bør du skrive om hensynene bak den rettsregel (typisk lovbestemmelse) du behandler. Det er egnet til å vise sensor at du har en forståelse ut over det overfladiske. Du kan ofte velge om du vil fremstille hensynene i et eget kapittel/avsnitt eller integrert i selve drøftelsen av vilkårene. Som regel vil sistnevnte være å foretrekke. Gjør du sistnevnte, må du være tydelig på hva som er vilkår (og eventuelt rettsvirkninger) og hva som er hensyn bak reglene eller det regelfragment du behandler.
- Pass på at du ikke beveger deg utenfor oppgaven, jfr punktet om å lese oppgaveteksten nøye. Det kan være fornuftig å avgrense mot problemstillinger du ikke behandler, fordi de faller utenfor oppgavens ramme. Er du i tvil, bør du avgrense og gi en begrunnelse for avgrensningen. Det gjøres innledningsvis.
- De samme regler om rettskrivning, presisjon mv som gjelder for praktikum, se foran, gjelder ved løsning av teorioppgaver.
- Hvis oppgaveteksten spør om en vurdering av en rettsregel eller et prinsipp, kan denne vurderingen foretas separat fra fremstillingen av rettsreglene de lege lata (altså etter fremstillingen du gir av gjeldende rett). Hvis du ikke skiller formelt, må det fremgå klart av drøftelsen hva som er en analyse av gjeldende rett og hva som er en vurdering – ikke bland dette sammen.
- Hvis du foretar en vurdering, kan det lønne seg å stille spørsmålet (i ditt eget hode, ikke i besvarelsen) om hvordan rettsstillingen hadde vært hvis vi ikke hadde hatt den aktuelle rettsregelen. Det kan gi deg en ledetråd når det gjelder spørsmålet om regelens berettigelse, godhet m.m.

- Du skal ikke ha en avslutning på en teoretisk oppgave, slik som f eks på en skolestil. Du kan bare sette punktum når du er ferdig.